

R. Shamsutdinov
X. Mo'minov

O'ZBEKISTON TARIXI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI
ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR NOMIDAGI ANDIJON DAVLAT UNIVERSITETI
«MEROS» ILMIY-AMALIY EKSPEDITSIYA XALQARO XAYRIYA JAMG'ARMASI

R. Shamsutdinov, H. Mo'minov

O'ZBEKISTON TARIXI

*(Oliy o'quv yurtlarining notarix fakultetlari
uchun o'quv qo'llanma)*

«SHARQ» NASHRIYOT-MATBAA
AKSIYADORLIK KOMPANIYASI
BOSH TAHRIRIYATI
TOSHKENT – 2013

9
sh 21
UO'K: 94(575.1)

KBK 63.3(50')

Sh – 22

Mas'ul muharrir

Sulaymon Inoyatov, tarix fanlari doktori, professor

Taqrizchilar:

- A. Zamonov** – O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo'yicha muvofiqlashtiruvchi metodik markaz bo'limi boshlig'i.
- X. Qurbonov** – Navoiy pedagogika instituti «O'zbekiston tarixi» kafedrası mudiri, t.f.n.

M – 22 Shamsutdinov R.

O'zbekiston tarixi: o'quv qo'llanma / Shamsutdinov R., Mo'minov H.; mas'ul muharrir S. Inoyatov. – T.: «Sharq», 2013. – 672 b.

Mazkur o'quv qo'llanma O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi huzuridagi O'zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo'yicha muvofiqlashtiruvchi metodik markaz tomonidan nashrga tavsiya etilgan.

Qo'llanmada mustaqillik yillarida o'zbek tarixshunosligi erishgan muvaffaqiyatlar, ilgari surilgan ilmiy-nazariy metodik tavsiyalar, ayniqsa, Prezident I.A. Karimovning Vatan tarixiga doir yangicha metodologik, konseptual fikr va g'oyalari dasturilamal qilib olinib, O'zbekiston tarixining qadimgi davridan bugungi kunga qadar davrining muhim va dolzarb masalalari yoritilgan. Mazkur qo'llanma Siz aziz talaba-yoshlarni O'zbekiston tarixining yorqin sahifalari bilan tanishtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

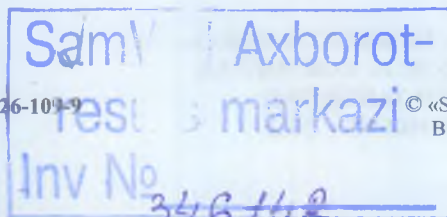
Qo'llanma oliy o'quv yurtlarining notarix fakultetlari talabalari uchun tayyorlangan bo'lsa ham undan O'zbekiston tarixi bilan qiziquvchi barcha kitobxonlar foydalanishlari mumkin.

ISBN 978-9943-26-109-9

UO'K: 95(575.1)

KBK 63.3(50')

ISBN 978-9943-26-109-9

© «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi
Bosh tahririyati, 2013.

KIRISH

O'z tarixini bilmaydigan, kechagi kunini unutgan millatning kelajagi yo'q. Bu haqiqat kishilik tarixida ko'p bora isbotini topgan¹.

Islom KARIMOV

Buyuk istiqbolimiz sharofati ila «biz tariximiz, madaniyatimizni o'zimiz va butun dunyo uchun ham qayta tiklayotgan» hozirgi o'tish bosqichida O'zbekiston tarixi fani va uning milliy istiqbol mafkurasi, milliy g'oya ruhida tadqiq etish va o'qitish davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. Ta'lim tizimining barcha bosqichlarida O'zbekiston tarixi o'qitilmoqda. Bu fanni o'qitish va uni butun xalqlar ommasi ongiga va qalbiga singdirish borasida Prezident I.A. Karimov respublikaga birinchi rahbar bo'lib kelganidan boshlab g'amxo'rlik qilib kelmoqda: «Biz o'z tariximizni yo'qqa chiqara olmaymiz. Bu tariximizda ham qahramonona, ham fojiali sahifalar ko'p bo'lgan. Axir, keksa avlodlarning, ota-bobolarimizning kurashi va mehnatini inkor etib bo'ladimi? Ular yarim feodal holidagi qoloq mamlakatni ijtimoiy va ilmiy-texnikaviy jihatdan taraqqiy etgan zamonaviy darajaga ko'tardilar. Bu aniq-ravshan dalilni hech kim rad qila olmaydi.

Ayni vaqtda sotsialistik qurilishning ko'pgina bosqichlarida qo'pol xatolar va buzilishlarga yo'l qo'yilganini ham hech kim, hech narsa shubha ostiga qo'ya olmaydi»².

O'zbekiston tarixi fanini ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida va bosqichlarida o'qitish borasida davlat va hukumatning ko'plab qaror va farmonlari qabul qilindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti 2012-yil 27-yanvardagi qarori bilan O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi qoshida O'zbekistonning eng yangi tarixi bo'yicha jamoatchilik ilmiy Kengashi va Markazi tashkil etildi. Kengash va Markaz O'zbekistonning eng yangi tarixini yaratish, O'zbekiston tarixidan darslik, qo'llanmalar, xrestomatiyalar tuzish bo'yicha tashkiliy va ilmiy ishlarni boshlab yubordi, joylarda ilmiy seminarlar o'tkazdi.

¹ Karimov I.A. Юсак маънавият – энгилмас куч. – Т.: Маънавият. 2008. – Б. 4.

² Karimov I.A. Ўзбекистон мустақилликка эришиш оstonасида. –Т.: Ўзбекистон, 2011. – Б. 165.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2012-yil 28-dekabridagi 365-sonli «Oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim hamda oliy malakali va ilmiy-pedagogik kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi Qarorida oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim institutlariga kiruvchi talabgorlar doktorlik dissertatsiyasini himoya qilguncha O'zbekistonning yangi tarixi bo'yicha imtihon topshirishlari, katta ilmiy xodim-izlanuvchi hamda mustaqil izlanuvchi sifatida o'qish uchun kirayotgan shaxslar O'zbekiston tarixi bo'yicha kirish imtihonlari topshirishlari shart qilib qo'yildi. O'z-o'zidan ravshanki, endilikda O'zbekiston tarixi fanining umumiy, o'rta va oliy ta'lim hamda oliy ta'limdan keyingi ta'lim tizimidagi o'rni va roli yanada ortadi. Shu bois bu fandan ta'lim beruvchi va tadqiqot ishlari olib borayotgan ilmiy-pedagogik xodimlarning mas'uliyati yanada kuchayadi, ularning ilmiy-pedagogik salohiyatiga, o'quv-metodik hamda zamonaviy axborot texnologiyasi bo'yicha bilim va ko'nikmalariga bo'lgan talab ham ortib boradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning 2013-yil 18-yanvarda 2012-yilda mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yakunlari hamda 2013-yilga mo'ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo'nalishlariga bag'ishlangan Vazirlar Mahkamasining majlisidagi ma'ruzasida mustaqillik yillarida respublikamizda xalq maorifi, oliy va o'rta maxsus ta'limida amalga oshirilgan ulug'vor ishlar umumlashtirilib berildi. «Ta'lim sohasidagi ishlarimizni sarhisob qilar ekanmiz, – deb ko'rsatdi I. Karimov, – Fransiyadagi dunyoning eng yaxshi beshta biznes maktabi qatoriga kiradigan «Inssad» xalqaro biznes maktabining 2012-yilgi «Innovatsiyalarning global indeksi» ma'ruzasida bayon etilgan ma'lumotlarni keltirish o'rinli, deb o'ylayman. Ma'ruza Jahon intellektual mulk tashkiloti bilan hamkorlikda tayyorlangan. Ushbu ma'ruzada dunyoning 141 mamlakatidagi innovatsion rivojlanish kompleks tarzda tahlil qilingan. Tahlilning asosiy tarkibiy qismlaridan biri inson kapitalini rivojlantirish darajasi bo'lib, mazkur ko'rsatkich bo'yicha bizning mamlakatimiz 35-o'rinni egallagan. Ta'lim tizimini rivojlantirish darajasi bo'yicha esa O'zbekiston – shunga e'tibor beringlar – dunyoning 141 mamlakati orasida ikkinchi o'rinni band etgan»¹.

Yurtboshimizning ma'ruzasida ta'lim-tarbiya sohasining yaxlit, uzluksiz tizimi shakllanganligi va mustahkamlanganligi, umumiy o'rta ta'lim, o'rta maxsus kasb-hunar va oliy ta'limning barcha bosqichlarida yuksak bilimli va malakali

¹ Халк сўзи. 2013 йил 19 январь.

kasb tayyorgarligiga ega bo'lgan avlodni tarbiyalash jarayonini takomillashtirish ishlari izchil davom ettirilayotganligi alohida ta'kidlandi. Ma'ruzada shu yilning 1-yanvaridan boshlab oliy o'quv yurtidan keyingi ta'lim, doktorlik ilmiy ishlarini tayyorlash va himoya qilish, ilmiy daraja hamda ilmiy unvonlar berish tizimi joriy etiladigan bo'ldi. Endilikda ilmiy kengashlar, nafaqat yuqori malakali kadrlar tayyorlash maskani, ayni vaqtda ilmiy tadqiqotlar olib boriladigan markazga aylanishi lozim bo'lgan yetakchi oliy o'quv yurtlari qoshida tashkil etiladigan bo'ldi. Milliy istiqlol o'zbek xalqining asriy orzusi, armoni edi. Uning qo'lga kiritilishi ulkan tarixiy g'alabadir. Bu g'alabani qadrlash, mustahkamlash, avaylab-asrash har bir yurt farzandining fuqarolik va milliy burchidir. Har qanday mamlakatning kuch-qudrati, uning mustaqilligi, davlat chegaralarining daxlsizligi o'sha mamlakat fuqarolarining o'z Vataniga mehr-muhabbatli qilib tarbiyalanganliklari, milliy istiqlol uchun kurashda zarur bo'lsa, jon fido qilishga ham tayyor bo'lishdek yuksak ma'naviy fazilatlarga ega bo'lishliklariga bog'liqdir. Ana shunday fazilatlarning xalqimizga, birinchi navbatda yosh va barkamol avlodlarda shakllantirishda O'zbekiston tarixining o'rni va imkoniyatlari cheksizdir.

Milliy tarixsiz milliy g'oya va milliy mafkurani o'zi bo'lmaydi. Shunday ekan milliy tariximiz qanday kechgan bo'lsa, shundayligicha yaratmasdan turib milliy g'oyani ham, milliy mafkurani ham tasavvur etib bo'lmaydi. Ayni vaqtda Vatan tarixini bilish, o'zlikni anglash hamdir. Millatni millat, xalqni xalq qilib tanitadigan ham milliy tarixdir. Ammo Yurtboshimiz ta'kidlaganidek istiqlolimizga kabi, tariximizga ham ichkaridan, tashqaridan tahdid solayotgan kuchlar yo'q emas. Ularning kurash vositalaridan biri tariximizni soxtalashtirish, buzish ekaniga alohida e'tibor qaratib, hozirgi tahdidlardan biri «bu o'zbek millatini, tarixini soxtalashtirish, turli xil g'ayriilmiy talqinlar, siyosiy shiorlar bilan bizni tariximizdan, sharaflari o'tmishimizdan judo qilishga urinish tarzida namoyo bo'lmoqda. Xorijdagi ba'zi bir siyosiy arboblardan olimlarning da'volariga ko'ra alohida o'zbek degan millat yo'q emish, balki umumiy turkiy xalq bor emish. Shuning uchun o'zbek, qozoq, qirg'iz, turkman, boshqird, uyg'ur va hokazo tushunchalarga barham berish kerak emish»¹. Bunday soxtalashtirishlarga I. Karimov munosib javob berib, har bir xalq kabi o'zbek xalqining ham tarixi barqarorligi zo'r kuch bilan qayta-qayta ta'kidlab, jumladan shunday deb aytgan: **«Biz, – jaho maydonida kuni kecha paydo bo'lgan xalq emasmiz. Bizning millatimiz:**

¹ *Каримов И.А. Ўз келажакимизни ўз қўлимиз билан қурмоқдамиз. «Туркистон» газетаси мухбирининг берган саволларига жавоблари // «Туркистон». 1999 йил 2 февраль.*

xalqimiz ko'hna Xorazm zaminida «Avesto» paydo bo'lgan zamonlardan buyon o'z hayoti, o'z madaniyati, o'z tarixi bilan yashab keladi. O'zbek millati O'zbekxon tomonidan tarqagan emas, balki O'zbekxon o'zbek millati nomini o'ziga nom qilib olgan bo'lsa ajab emas»¹.

Ayni vaqtda I. Karimov o'zbekning qadim tarixiy ildizlari turkiy xalqlar bilan bir ekani, bu birlik til, din, urf-odat, qadriyatlar va madaniyatda namoyon bo'lganini e'tirof etib, turkiy xalqlar bilan har tomonlama aloqalarni rivojlantirish tarafdorimiz, deb aytdi. «**Lekin, – deb ko'rsatdi Yurtboshi, – biz o'zimizni hamisha mustaqil millat, o'zbek xalqi sifatida his etib kelganmiz va bu bilan biz faxrlanamiz. Bunga tarixiy, ilmiy, madaniy asoslarimiz bor. Bugun dunyo hamjamiyati bizning buyuk tariximiz va muvaffaqiyatimizni e'tirof etib, bugungi kunda bizni shu nom bilan taniydi va hurmat qiladi**»².

Ma'lumki, qadimgi rimliklar qayg'u, dard-alam yengilganlarnikidir, ularning g'am-g'ussada qolishini o'zi kifoya qilmaydi, ular qirg'in qilinadi yoki qulga aylantiriladi, deb bejiz aytmaganlar. Bu degani g'oliblar zafarli urushlar tarixini bitadilar, o'tmishni, xotirani ham egallab, hatto kelajakni ham o'z nazoratiga oladilar, qadimdan tarixni g'olib bo'lganlar yozganlar. Bundan O'zbekistonning uzoq va yaqin o'tmish tarixi mustasno emas. Avval Rossiya imperiyasi, so'ngra Sovet mustamlakasi bo'lgan O'zbekistonning ana shu ikki imperiya qo'l ostida yashagan davri tarixi hukmdorlar qo'lida qurol bo'lgan. Bu hukmdorlar faqat ishlab chiqarish vositalarinigina emas, balki butun hayot sohalarini – jumladan, xotira va tarixni konfiskatsiya, musodara qilganlar. Shu bois ham Prezident Islom Karimov Rossiya imperiyasi davrida ham, Sovet davrida ham mustamlakachilar buyurtmasi bilan yozilgan Vatanimiz tarixini e'tirof etmasliklarini bir necha bor ta'kidlaganlar. Sobiq sovet hokimiyati yillarida kommunistik partiya yurgizgan siyosatning natijasi sifatida O'zbekiston umumiy maktablari, o'rta maxsus va oliy o'quv yurtlarida O'zbekiston tarixini o'qitish masalasiga umuman e'tibor berilmadi. Sovetlar hokimiyati yillarida mamlakatimizning haqiqiy, tom ma'nodagi tarixi xolisona yaratilmadi. Maktablar va o'quv yurtlarida o'qitilgan darslik va adabiyotlarda esa tariximiz soxtalashtirildi. Natijada, o'zbek xalqining ma'naviy hayotiga putur yetdi, xalqning siyosiy ongi o'tmaslashdi, ijtimoiy-siyosiy voqealarga befarqlik, loqaydlik hissi kuchaydi. Chunki mustamlaka asoratiga solingan xalqlarni siyosiy qorong'ilik

¹ Karimov I.A. Ўз келажакимизни ўз қўлимиз билан кўрмоқдамиз. «Туркистон» газетаси мухбирининг берган саволларига жавоблари // «Туркистон». 1999 йил 2 февраль.

² Ўша жойда.

va zulmatda saqlash yo'li bilangina ular ustidan hukmronlikni o'rnatish va saqlab qolish mumkin edi.

Rossiya imperiyasi va sobiq Sovet mustamlakachilari qariyb 130 yillik hukmronligi davomida yurtimiz xalqlari o'rtasida ruslashtirish siyosatini olib bordilar, xalqimizni tarixidan o'z ona tilidan, dinidan judo qilish yo'lini tutdilar, shaklan milliy, mazmunan sotsialistik madaniyat bayrog'i ostida milliy urfodatlarimiz, axloq-odob va qadriyatlarimizga xuruj qildilar. O'zbekistonni Markazning xomashyo yetkazib beruvchi bazasiga aylantirdilar. Kommunistik partiya bunday siyosatni sobiq ittifoq hududidagi barcha respublikalarda va sotsialistik hamdo'stlik mamlakatlarida yurgizgan. Ikkinchi jahon urushidan keyin sobiq ittifoqning barcha respublikalariga, sotsialistik hamdo'stlik mamlakatlariga Markazning buyrug'i yuborilib, unda turli mavzularda ko'rsatmalar belgilandi. Xususan, buyruqlardan birida quyidagicha edi: «Mahalliy aholi orasidan yetishib chiqqan rahbarlarning ommaviy chiqishlarida milliy bo'yoq berilishiga yo'l qo'yiladi, ammo u millatning o'sishiga, birlashuviga xizmat qilmasligi kerak. Boshlang'ich va o'rta maktablarda, o'rta maxsus va oliy o'quv yurtlarida o'ta e'tibor qozongan o'qituvchilar chetlashtirilishi lozim bo'ladi.

Ularning o'rniga biz tomondan belgilangan kishilarni qo'yish kerak. Tarix darslarida o'tmishdagi siyosatdonlardan kimlar Vatan ravnaqi uchun xizmat qilishgani yoki xizmat qilishga urinishgani haqida gapirish mumkin emas, e'tiborni faqat podsholar zulmi va ularga qarshi qaratilgan xalq kurashiga qaratmoq lozim bo'ladi».

Millat istiqboli uchun vaziyat shu darajada halokatli nuqtaga yetdiki, O'zbekiston Respublikasi o'zining davlat mustaqilligiga erishgandan keyin, ya'ni o'z taqdirimizni o'zimiz hal qilish imkoniyatiga ega bo'lganimizdan so'ng ham O'zbekiston tarixini o'qitishga qarshi kurash yo'lini tutuvchilar ham bo'ldilar. Ular o'z «g'oyalari»ni asoslashga intilib, «O'zbekiston tarixini jahon xalqlari bilan birga qo'shib o'qitish kerak», «O'zbekiston tarixi – bu maktab fani», «Oliy o'quv yurtlarida O'zbekiston tarixining o'rniga O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy tarixini o'qitish lozim», «Jahon xalqlari tarixini o'qitishga o'tish darkor», «Oliy o'quv yurtlarida umuman O'zbekiston tarixini o'qitishga ehtiyoj yo'q» kabi fikrlarni o'rtaga tashladilar. Albatta, bu milliy g'oyasizlik, g'aflat va milliy vijdon inqirozining tub o'zagida o'z ona tarixidan bexabarlik yotadi. Bu esa qullik, tobelik va mustamlaka muteligining ayanchli ko'rinishidir. Darhaqiqat, qullik, tobelik va mustamlaka muteligi asorati g'oyalaridan ozod bo'lish uchun milliy ongini, tafakkurni, milliy

viydonni shakllantirmoq kerak. Buning uchun ona-Vatanning haqiqiy, tom ma'nodagi tarixini yaratmoq lozim. Tarix bo'lib o'tgan barcha voqea va hodisalarni tahlil qilish, fikrlash va ulardan hayotiy xulosalar chiqarish asosida dasturiy harakatlar yo'llanmasini belgilashga yordam beradi. Milliy o'zlikni anglashda, milliy birlikni shakllantirishda, shajaramiz ulug'ligi va pokligini bilishda, dono xalqimizning jahon xalqlari orasida tutgan o'rni baho berishda, uning boy hayotiy tajribalaridan kengroq foydalanishda, xalqimizning oliyjanob, hurriyatparvar va erkparvar an'analarini izchil o'rganish va uni yanada boyitishda, xullas, barkamol, haqiqiy inson shaxsini yaratishda O'zbekiston tarixining o'rni benihoya kattadir. O'zbekiston tarixi mustaqil davlatimiz ijtimoiy hayotida faol qatnasha oladigan, idrokli va qobiliyatli, o'zining tarixiy ildizlarini anglashga qodir, yurtiga, Vataniga, ona xalqiga cheksiz mehr-muhabbat his-tuyg'ulari bilan to'lib-toshgan avlodni kamol toptirish, ularning ongida milliy istiqlof tafakkuri va vatanparvarlik g'oyalarini shakllantirish qurolidir. Shu boisdan O'zbekiston Prezidenti Islom Karimov O'zbekiston tarixini o'rganish, uni bolalar bog'chalaridan tortib to oliy o'quv yurtlariga qadar, endilikda esa Oliy ta'limdan keyingi ta'lim bosqichlarida ham O'zbekiston tarixini o'qitish masalalariga shaxsan e'tibor berib, katta g'amxo'rlik qilmoqda.

Islom Karimov bir guruh tarixchilar, ziyolilar va jurnalistlar bilan bo'lgan uchrashuvda shunday degan: «O'zbekistonning, o'zbek xalqining bugun keng ommaga yetkazishga arziydigan haqqoniy tarixi yaratildimi-yo'qmi? Sovet davrida yozilgan tarixni men tarix sanamayman. O'zgalar yozib bergan tarixni o'qitishga mutlaqo qarshiman. Mustamlakachi o'ziga qaram bo'lgan xalq haqida qachon xolis, adolatli fikr aytgan? Ular bor kuch-g'ayratlarini Turkistonning o'tmishini kamsitishga, bizni tariximizdan judo qilishga sarflaganlar. Tarixdan judo bo'lish nimaligini yaxshi bilsangiz kerak. Inson uchun tarixidan judo bo'lish – hayotdan judo bo'lish demakdir»¹.

Yurtboshimizning xalq deputatlari Toshkent viloyati kengashi sessiyasida «Xalq ishonchi – yuksak mas'uliyat» nutqidagi muhim metodologik, konseptual asoslardan biri bo'lib xizmat qiladigan mana bu fikri ham g'oyat qimmatlidir: «Ona yurtimiz Turkistonga yov bostirib kelganda ham, inqilob davrida ham, «bosmachi» degan uydirmalar chiqqan paytda ham, so'nggi yillar davomida «o'zbek ishi», «paxta ishi» degan malomat va bo'htonlar avj olgan, desantchilar kelib xonadonlarimizni xonavayron qilgan vaqtlarda ham, Farg'ona fojiasi tufayli

¹ Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўй. – Т.: Шарк, 1998. – 10-6.

xalqimiz boshiga yog'ilgan balo-ofatlarning barchasining sababi va ildizini yurtimizda adolat mezoni buzilganidan ko'rish kerak. O'ylaymanki, qachonki shu ko'z bilan tariximizning alamli sahifalariga to'g'ri baho-izoh bersak, ko'p narsani joy-joyiga qo'yishimiz mumkin. Shunday vazifani avvalambor olimlarimiz, tarixchilarimiz, adabiyotchilarimiz, el-yurtimizning haqiqiy vatanparvarlari o'z zimmasiga olishi darkor»¹. Ana shu metodologik ko'rsatma va aniq vazifalardan, Yurtboshimizning qator farmon va qarorlaridan kelib chiqib respublikamiz olimlari, tarixchilari tomonidan uch jildlik «O'zbekistonning yangi tarixi» kitobi yaratildi². Shuningdek, O'zbekistonning tarixi haqida bir qator katta-katta kitoblar, monografik tadqiqotlar, ilmiy-ommabop risolalar, hujjatlar va materiallar to'plamlari yuzaga keldi. Ularda Vatanimizning ko'p ming yillik tarixi, uning turli davrlari va bosqichlari xususida yangicha talqin etilgan asarlar yaratilmoqda. Oliy o'quv yurtlari uchun o'quv qo'llanma, darsliklar ham yaratildi³.

Yurtboshimizning, «**Tarixiy xotira tuyg'usi to'laqonli ravishda tiklangan xalq bosib o'tgan yo'l o'zining barcha muvaffaqiyat, yo'qotish va qurbonlari, quvonch va iztiroblari bilan xolis va haqqoniy o'rganilgan taqdirdagina chinakam tarix bo'ladi**»⁴, deb aytgan fikrlari nihoyatda pur ma'nodir. «O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining yigirma ikki yillik bayramiga tayyorgarlik ko'rish va uni o'tkazish to'g'risida»gi Qarorida «**istiqlol yillarida boy tariximiz, bebaho merosimiz, din-u diyonatimiz, ko'hna urf-odat va an'analarimizning qayta tiklangani, istiqlol davri Vatanimiz uchun chinakam ma'naviy tiklanish va yuksalish davri bo'lganini ifoda etish**»ga alohida ahamiyat berish ta'kidlandi⁵.

Bu kabi fikr-mulohazalar, metodologik, konseptual qarashlar, o'zbek tarix-shunosligining mustaqillik yillarida qo'lga kiritgan yutuqlari asos qilib olinib

¹ *Каримов И.А.* Биздан озод ва обод ватан колсин. 2- жилд. – Т.: Ўзбекистон, 1996. – Б. 349.

² Ўзбекистоннинг янги тарихи. Биринчи китоб. Туркистон чор Россияси мустамлакачилиги даврида. – Т.: Шарқ. 2000. – Б. 463; Ўзбекистоннинг янги тарихи. Иккинчи китоб. Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида. – Т.: Шарқ. 2000. – Б. 687; Ўзбекистоннинг янги тарихи. Учинчи китоб. Мустақил Ўзбекистон тарихи. – Т.: Шарқ. 2000. – Б. 773.

³ *Shamsutdinov R., Karimov Sh.* Vatan tarixi. Birinchi kitob. To'ldirilgan, qayta ishlangan ikkinchi nashri. – T.: Sharq 2010. – B. 511; *Shamsutdinov R., Karimov Sh., Ubaydullayev O'.* Vatan tarixi. Ikkinchi kitob. To'ldirilgan, qayta ishlangan ikkinchi nashri. – T.: Sharq. 2010. – B. 365; *Shamsutdinov R., Karimov Sh.* Vatan tarixi. Uchinchi kitob. To'ldirilgan, qayta ishlangan ikkinchi nashri. – T.: Sharq. 2010. – B.494.

⁴ *Каримов И.А.* Юсак маънавият – энгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008. – Б. 97.

⁵ Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. «Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг йигирма икки йиллик байрамига тайёргарлик куриш ва уни ўтказиш тўғрисида». Халқ сўзи, 2013 йил 14 июнь.

MUNDARIJA

Kirish	3
1-mavzu: O'zbekiston tarixi fani predmeti, nazariy-metodologik asoslari, manbalari va ahamiyati	10
2-mavzu: O'rta Osiyo insoniyat sivilizatsiyasining qadimgi o'choqlaridan biri	20
3-mavzu: O'zbek xalqining etnik shakllanishi	43
4-mavzu: O'zbek davlatchiligining shakllanishi va dastlabki taraqqiyot bosqichlari	57
5-mavzu: Buyuk Ipak yo'lining shakllanishi, rivojlanishi, tarmoqlari va ahamiyati	80
6-mavzu: Ilk o'rta asrlar davrida O'rta Osiyo xalqlari	90
7-mavzu: O'rta Osiyo xalqlari hayotida IX–XII asrlarda yuz bergan uyg'onish (renessans) davri. Ajdodlarimizning jahon sivilizatsiyasiga qo'shgan hissasi	118
8-mavzu: O'rta Osiyo mo'g'ullar istilosi va hukmronligi davrida.....	164
9-mavzu: Amir Temur va temuriylar davrida o'zbek davlatchiligining yuksalishi. Ijtimoiy-siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayot (XIV–XV asrlar)	179
10-mavzu: Turkistonning xonliklarga bo'linib ketishi, uning sabablari va oqibatlari.....	252
11-mavzu: Rossiya imperiyasining Turkistonni bosib olinishi. Imperiya istibdodiga qarshi Turkiston xalqlarining milliy-ozodlik kurashi. Jadidchilik	333
12-mavzu: Turkistonda sovet hokimiyatining o'rnatilishi va unga qarshi qurolli harakat	396
13-mavzu: Sovet tuzumining O'zbekistonda yuritgan qatag'onlik siyosati va uning salbiy oqibatlari	442
14-mavzu: Sovetlar davrida O'zbekistonning iqtisodiy va ma'naviy qaramligi va uning oqibatlari	460
15-mavzu: O'zbekistonda davlat mustaqilligining qo'lga kiritilishi va uning tarixiy ahamiyati	490
16-mavzu: O'zbekistonda huquqiy demokratik davlat va fuqarolik jamiyati asoslarining barpo etilishi	510
17-mavzu: Mustaqillik yillarida O'zbekistonning iqtisodiy taraqqiyoti	544
18-mavzu: O'zbekistonning ma'naviy, madaniy taraqqiyoti	573
19-mavzu: O'zbekiston va jahon hajamiyati	603

R. SHAMSUTDINOV, H. MO'MINOV

O'ZBEKISTON TARIHI

(o'quv qo'llanma)

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi
Bosh tahririyati
Toshkent – 2013

Muharrirlar *Rustam Boyto'ra, Rasuljon Nafasov*
Rassom Tolip Qanoatov
Texnik muharrir *Bekzod Karimov*
Sahifalovchi *Lidiya Soy*
Musahhihlar: *Ma'mura Ziyamuhamedova,*
Sharofat Xurramova

Nashr litsenziyasi AI № 201, 28.08.2011-y.

Bosishga 20.11.2013 ruxsat etildi. Bichimi 70x90 $\frac{1}{16}$.
«Timec New Roman» garniturası. Ofset bosma. Shartli bosma tabog'i 49,0.
Nashriyot-hisob tabog'i 44,0. Adadi 5000 nusxa. Buyurtma № 3230.

«Sharq» nashriyot-matbaa
aksiyadorlik kompaniyasi bosmaxonasi.
100000, Toshkent shahri, Buyuk Turon ko'chasi, 41.